

RIMÓCZI-HAMAR MÁRTA
HORATIUS (CARM. II. 9.) *MYSTES-E*

DR. CSILLAG MÁRIÁNAK
HÁLÁS KÖSZÖNETTEL

L'amitié est, dans le monde antique, ce qu'est l'amour
dans le monde chevaleresque et chrétien : la passion
exclusive et dominante.

J. DUGAS

Maecenas írói körének tagjai többször kényszerültek titokban gyászolni, majd a gyászból gyógyulni. A gyászolás személyre szabott, ideje lehet véges vagy végtelen. Költők esetében a gyász érzése nyilvánosságot is kér, költői üzenetükkel a nyilvánosságot is szeretik bevonni személyes gyász-élményükbe. Így volt ez a Maecenas-kör esetében is, amelynek tagjai nem átlagemberek, nem átlagköltők voltak. A politikai események háttérének átláthatatlansága, a bennük szereplő személyek felemelkedése, majd letűnése nehezítette a kör tagjainak alkotó tevékenységét, befolyásolta állásfoglalását. Ilyen körülmények között mi is lehetett a gyógyulás útja, a tisztességes emberi magatartás? Minden bizonnyal évezredekkel ezelőtt is ugyanolyan ősi lelki élmények, érzések tanúja lehetett bárki, mint manapság, a gyászra legfeljebb a szent helyek békéje, az emberek ősi hite adhatott gyorsabb vigasztalást. Ma a társadalmi elidegenedés világában mások gyásza, mások sorsa alig fontos valakinek, csakis a sajátjával (vagy azzal sem) törődik. Ha azonban ez így van, akkor a lét a gyász örök körforgása tisztességes gyógyulás helyett. Pedig az ókori görög betegek tudták, hogy van gyógyulás: „a beteg, aki Epidaurusban gyógyulást talált, hamarabb visszafordult, mint a *mystes*, aki az eleusisi beavatás során egészen az alvilág királynőjéig hatolt előre” — figyelmeztetett Kerényi Károly.¹

Horatius kevés figyelmet keltett II. 9. ódájának² témája a véget érni nem akaró gyász, majd a buzdítás Augustus tetteinek megéneklésére. Feltűnő a versben, hogy Horatius Valgius Rufust — a Maecenas-kör egyik tagját — csendesítené, hagyjon fel végre az éjjel—nappali siratással, hiszen amint a természet erőinek tombolása is fékeződik, ugyanígy a gyásznak is szűnnie kell:

¹ Kerényi Károly: Az isteni orvos. Tanulmányok Asklépiosról és kultuszhelyeiről. Budapest 1999. 38.

² Az óda szövegét mértékadó kritikai kiadása alapján idézem, *St. Borzsák*: Q. Horati Flacci Opera. Bibliotheca Teubneriana. Leipzig 1984. 46.

*Tu semper urges flebilibus modis
Mysten ademptum nec tibi Vespero
 surgente decedunt amores
 nec rapidum fugiente Solem* (9—12)

Régóta foglalkoztat az ódában szereplő *Mystes* kilétének talánya, s Kerényi fentebb idézett írása, amely a gyógyulást talált beteget az eleusisi misztériumokba beavatást nyerő *mystes*-szel állítja párhuzamba, most újra ráirányította figyelmemet erre a problémára. Kiről ír Horatius, ki az a *Mystes*, akit Valgius sirat és gyászol véget nem érően? A tudományos irodalomban három elgondolás merült fel. Az egyik magyarázat szerint, amely Acron és Porphyrion kommentárjaira³ megy vissza, a *Mystes* név mögött egy fiatal rabszolga (*puer delicatus*) rejtőzik.⁴ A másik elképzelés szerint viszont Valgius saját fiáról van szó.⁵ Ez a feltevés azon alapszik, hogy a 13. és 14. sorokban említett párhuzamos esetekben a szülők saját fiukat siratják. A harmadik elgondolás szerint viszont a *Mystes* fedőnév Vergiliust takarja.⁶

Ezeknek az egymásnak ellentmondó magyarázatoknak legfőbb tanulsága az, hogy az óda szövegében egyik helyességének igazolására sem található semmiféle bizonyíték. Nincs ugyanis benne semmi olyan kifejezés, amelyből arra lehetne következtetni, hogy *Mystes* fia vagy kedvenc rabszolgája lett volna Valgiusnak. Így a felmerült magyarázatok egyetlen kiindulási pontja a *mystes* szó, amely a görög μύστης „(misztériumba) beavatott, (misztériumba) beavató (pap)” átvétele s mint még csak nem is latinositott görög kifejezés nem lehet római polgár neve. Ezért értelmezte Acron és Porphyrion rabszolgánévnek s ezt az elképzelést azután átvették Horatius modern kommentátorai is. A római névadási szokások ismeretében az a feltevés, hogy e szó Valgius fiának neve lett volna, természetesen nem jöhet szóba. Bizonyára az a lehetőség is kizárható, hogy *Mystes* mint fedőnév mögött Valgius fia rejtőznék, mert megmagyarázhatatlan lenne, miért kellett volna Horatiusnak Valgius fiát fedőnév alatt szerepeltetni. Ami a harmadik feltevést illeti, hogy *Mystes* Vergiliusnak volna a fedőneve, az azon a megalapozatlan elképzelésen alapszik, hogy Horatius Vergiliust Dionysosszal, a „Chevreau mystique”-kel azonosította volna.⁷ Kérdés azonban már az is, hogy e szót személynévnek kell-e értelmeznünk vagy egyszerűen olyan megjelölésről van szó, amely mögött egy Valgius és Horatius által is jól ismert személy rejtőzik. Hogy ezzel a lehetőséggel számolnunk kell, azt világosan bizonyítja az Anthologia Palatina híres Herakleitos-epigrammája (IX. 540):

³ Acronis et Porphyrionis Commentarii in Q. Horatium Flaccum. Ed. F. Havth. I. Amsterdam 1966. 186, 188.

⁴ L. pl. F. Plessis—P. Lejay: Œuvres d’Horace.¹² Paris é.n. 82, H. Schütz: Q. Horatius Flaccus. Oden und Epoden.² Berlin 1880. 145, H. Menge: Die Oden und Epoden des Horaz.² Berlin 1899. 172, K. Quinn: Horace. The Odes. Bristol 1997. 214, stb.

⁵ F. Villeneuve: Horace. I. Odes et Épodes. Paris 1941. 68.

⁶ J.-Y. Maleuvre: La mort de Virgile d’après Horace et Ovide. Paris 1992. 76.

⁷ J.-Y. Maleuvre: i. m. 77.

Μὴ ταχὺς Ἡρακλείτου ἐπ' ὄμφαλον εἴλεε βύβλον
 τοῦφεσίου· μάλα τοι δύσβατος ἀτραπιτός.
 Ὅρφνη καὶ σκότος ἐστὶν ἀλάμπητον· ἦν δέ σε μύστης
 εἰσαγάγη, φανεροῦ λαμπρότερ' ἡελίου.

Ebben az epigrammában a μύστης szó átvitt értelemben fordul elő: azt a személyt jelenti, aki be tud avatni Herakleitos művének rejtelseibe. Minthogy a μύστης szó a görögben személynévként nem használatos, a görög szót Horatius nem ismerhette meg személynévként s így nagyon kérdéses, hogy az ódában személynévként használta-e. Igaz ugyan, hogy a kommentár-irodalom (egyetlen forráshely megadása nélkül) utal arra⁸, hogy feliratokon a szó latinósított *mysta* alakja előfordul rabszolgák és libertusok nevéként. Azonban, ha ez az állítás igaznak bizonyulna is, s nemcsak a kommentár-irodalomban egyszer felvetett s azóta gépiesen ismételt elgondolásról van szó⁹, ez a nyelvhasználat nyelvi és kronológiai okokból nem lehetett Horatius forrása. Ha pedig a μύστης szót Horatius vezette be a latin irodalmi nyelvbe, akkor minden valószínűség szerint ugyanabban a jelentésfunkcióban használta, mint görög forrásai, azaz egy olyan személyt jelölt vele, aki Valgius számára olyan volt, mint a misztériumokba beavató pap.

De akár közös főnévnek, akár tulajdonnévnek értelmezzük is a *mystes* szót az óda szövegében, ismerve a római költők és különösen Horatius kifinomult rejtjelező művészetét, amellyel álnevek mögé rejtették barátaikat, ismerőseiket vagy ellenségeiket, magától adódik a kérdés, ki rejtőzhetik az *ademptus mystes* (vagy *Mystes*) alakja mögött. Ki lehetett az, aki Valgius számára olyan volt, mint a *mystes*, a misztériumokba beavató pap? A fentebb idézett Hérakleitos-epigrammában a μύστης Hérakleitos művének rejtelseibe avatja be az olvasót. De mibe avathatta be a *mystes* Valgiust? Semmi sem utal az ódában arra, hogy vallásos misztériumokról lenne szó s ebben az esetben Valgiusnak a költeményben világosan kifejezésre juttatott személyes kapcsolata a *mystes*-szel nehezen is volna magyarázható. Sokkal valószínűbb arra gondolnunk, hogy — akárcsak a Herakleitos-epigrammában — a *mystes* szó Horatius ódájában is olyan személyt jelöl, aki mint idősebb, neves költőtárs Valgiust az irodalomba bevezette, „beavatta”. Valgiust a későbbi grammatikusok főleg mint elégia-költőt tartották számon¹⁰, érdemes tehát megvizsgálunk, hogy költő barátai körében ki lehetett olyan idősebb, már elismert költőtársa, aki az elégia-költészet művészetébe — misztériumába beavathatta. Amikor évtizedekkel később Ovidius

⁸ L. pl. *Jo. G. Orellius*: Q. Horatius Flaccus.³ Ed. m. I. Turici 1851. 136, *F. Plessis*—*P. Lejay*: i. m. 83, stb.

⁹ *Simon Zoltán* szívességének köszönhetem az Einsiedeln-i II. eklogában előforduló *Mystes* személynév ismeretét, amely valószínűleg Seneca fedőneve a Kr. u. 65-ben írott költeményben, l. *J. Amat*: *Consolation à Livie. Élégies à Mécène. Bucoliques d'Einsiedeln*. Paris 1997. 138, 142. Ez az adat azonban sokkal későbbi, mint Horatius ódája s így abban nem motiválhatta a *mystes* szó használatát.

¹⁰ *F. Plessis*—*P. Lejay* i. m. 82, *F. Villeneuve*: i. m. 68, *A. Kiessling*—*R. Heinze*: Q. Horatius Flaccus. *Oden und Epoden*.⁷ Berlin 1930. 194.

felsorolta a legkiválóbb római elégia-költőket (*Trist.* IV. 10,51 s. k.), első helyre Cornelius Gallust tette s ugyanezt a sorrendet adta Quintilianus és Diomedes is.¹¹ Ez azt mutatja, hogy Gallusnak mint a római elégia-költők legkiválóbb képviselőjének ez az értékelése már igen korán kialakult, mégpedig nyilvánvalóan Maecenas írói körében, amelynek Horatius is, Valgius is tagja volt.¹² Minthogy pedig Valgius számára az elégia-költészet misztériumába „beavató” költő Gallus volt, kézenfekvő arra gondolnunk, hogy az *ademptus mystes* (vagy *Mystes*) alakja mögött Horatius ódájában Cornelius Gallus, a tragikus sorsú elégia-költő, Vergilius pártfogója, barátja és jótévője rejtőzik.

Gallus Octavianus legszűkebb bizalmas baráti köréhez tartozott és jelentős szerepet játszott a princeps katonai sikereiben s különösen az Antonius és Kleopatra elleni egyiptomi hadjáratban szerzett nagy érdemeket. Ezért Octavianus Egyiptom első *praefectus*-ává nevezte ki. Gallus tetteit az egyiptomi hagyományoknak megfelelő módon akarta megörökíteni: a tartományban saját szobrait állíttatta fel s tetteit megörökítő feliratokat vésetett a piramisokra (Cassius Dio LIII. 23,5—6). Ez nem állt ellentétben sem a görög-római szokásokkal, sem a római törvényekkel s veszélyt sem jelentett Octavianus számára, aki azonban mégis féltékeny lett egykori barátjára s az ellene indított hajszájával öngyilkosságba kergette. Ezenkívül Vergiliusszal töröltette a *Georgica* IV. énekéből a Gallus tetteit megörökítő *laudes Galli*-t (Donatus Auctus, Diehl 31), megsemmisíttette Gallus költeményeit és megtiltotta, hogy megemlékezzenek róla.¹³ Ez súlyosan érintette a Maecenas-kör íróit és költőit, akik közül Vergilius, Valgius, Horatius és Propertius közeli barátságban állottak Gallusszal, mesterüknek tekintették és nagyra becsülték költészetét. Ekkor alakították ki a római költészetnek azt az irányzatát, amely a régi hagyományanyag allegorizáló, aktualizáló felhasználásával, álnevek alkalmazásával és a rejtjelezés más formáival igyekezett a tilalmak ellenére is eljuttatni üzenetét közönségéhez. Így emlékezett már meg Gallusról Horatius III. 28. ódájában, ahol a költő elsiratása Vergilius személyéhez is kapcsolódik.¹⁴

Hogy *Mystes* vagy a *mystes* alakja mögött valóban Cornelius Gallus személye rejtőzik, mint aki beavatója volt Valgiusnak az elégia-költészetbe, azt Horatius ódájának irodalomszemiotikai kód-referencia vizsgálatával is bizonyíthatjuk. Ennek a R. Jakobson által kidolgozott elméletnek és módszernek az alkalmazása ebben az esetben bonyolultabb feladat, mert Gallus művei Augustus intézkedései következtében nem maradtak fenn s így közvetlen kód-anyaggal a referenciák megállapításához nem rendelkezünk. Szerencsére ezt a hiányt bizonyos mértékben pótolja Vergilius X. eklogája, amely Gallusról szól s amelyről a kutatás már korábban feltette, hogy

¹¹ E. Bickel: *Lehrbuch der Geschichte der römischen Literatur*. Heidelberg 1937. 531.

¹² D. Kienast: *Augustus. Prinzeps und Monarch*. Darmstadt 1982. 256 és 335. jz.

¹³ Rimóczi-Hamar Márta: *Horatius, Vergilius és Maecenas*. Apollo Könyvtár 20. Budapest 2000. 71 a korábbi irodalommal.

¹⁴ Rimóczi-Hamar Márta: i. m. 72—76.

Gallus *Amores*-éből vett idézeteket tartalmaz.¹⁵ Ha ez a feltevés talán nem felel is meg teljesen a valóságnak, Gallusnak Qasr Ibrîmben talált papírustöredékei¹⁶ azt mindenesetre igazolták, hogy Vergilius a X. eklogában Gallus költeményét kódként használta (Gallus: *carmina* ... | ... *deicere* ~ Vergilius *Ecl. X. 3: carmina sunt dicenda*). Ez azt jelenti, hogy a X. ekloga lexémái bizonyos mértékben kódként szolgálhatnak Horatius II. 9. ódája Gallusra utaló referenciáinak felismeréséhez. Ebben az esetben mindenesetre számolhatunk azzal a lehetőséggel, hogy Horatius még közvetlenül ismerte Gallus költeményét s a X. eklogára utaló referenciák a valóságban Gallus *Amores*-éra vonatkoznak. A két költemény kód-referencia adatai a következők:

Vergilius X. ekloga (= Gallus <i>Amores</i>)	Horatius II. 9. óda
49 <i>glacies</i> ... <i>aspera</i>	5 <i>glacies</i> <i>iners</i>
1 <i>extremum</i> ... <i>laborem</i>	7 <i>querqueta</i> ... <i>laborant</i>
28 <i>ecquis</i> erit <i>modus</i>	9 <i>flebilibus modis</i>
75 <i>surgamus</i>	10 <i>Vespero</i> <i>surgente</i>
34 <i>fistula</i> dicat <i>Amores</i>	11 <i>decedunt Amores</i>
53 <i>meos</i> incidere <i>Amores</i>	
54 <i>crescetis Amores</i>	
13 <i>flevere</i> <i>myricae</i>	16 <i>sorores</i> <i>flevere</i>
33 <i>molliter</i> <i>ossa</i> <i>quiescant</i>	17 <i>mollium</i> ... <i>querellarum</i>
42 <i>mollia</i> <i>prata</i>	
31 <i>cantabitis</i>	19 <i>cantemus</i>

E kód-referencia adatok közül figyelmet érdemel az *Amores*, amelyet a kommentátorok közös főnévnek fognak fel, anélkül, hogy többes számát megnyugtatóan meg tudnák magyarázni. Menge „Liebessehnsucht”-nak értelmezte¹⁷, Ussani elképzelésében „cioè le lacrime che ti stropia l’amore”¹⁸, míg Schütz, aki feltűnőnek találta a többes számot, úgy gondolta: „es mögen wohl die Liebesäusserungen in den *flebiles modi* gemeint sein”.¹⁹ A probléma kézenfekvő megoldása azonban a kód-referencia megfelelésekből önként adódik: *Amores* Gallus elégia-gyűjteményének a címe s erre utal Horatius is a *nec tibi Vespero | surgente decedunt Amores | nec rapidum fugiente solem* sorokban, amelyekben az állító mondat után használt *nec* kötőszó ellentétet fejez ki s így a költemény üzenete Valgiusnak a következő lehet: te állan-

¹⁵ Serviusnak a X. ekloga 46. sorához fűzött megjegyzése (*hi autem omnes versus Galli sunt, de ipsius translati carminibus*) alapján F. Skutsch: Gallus und Vergil — Aus Vergils Frühzeit. Leipzig—Berlin 1906. L. L. Rumpf: *Extremus labor*. Göttingen 1995. 16 s. kk.

¹⁶ U. Schmitzer: *Zeitgeschichte in Ovids Metamorphosen*. Stuttgart 1990. 219 további irodalommal.

¹⁷ H. Menge: i. m. 173.

¹⁸ V. Ussani: *Le liriche di Orazio. II.*² Torino 1927. 25.

¹⁹ H. Schütz: i. m. 145.

dóan siralmas panaszaiddal gyötröd az elvesztett *Mystes*-t, pedig az ő *Amores*-e fennmaradt, éjjel-nappal rendelkezésedre áll. Így nyer értelmet az óda e versszaka.

Még egy referencia-adatra érdemes felhívni a figyelmet: ez a *glacies*, amely Horatiusnál csak ezen az egy helyen fordul elő. „Hideg”-et jelentő szavakat más költeményeiben is használ Horatius, de a *glacies* csak *egyszer*, ebben az ódában jelenik meg. Minthogy ez a szó a Gallusról szóló X. eklogában is felbukkan, kézenfekvő arra következtetni, hogy azt mind Vergilius, mind Horatius Gallus nyelvhasználatából vette át. Ezt a következtetést a *Georgica* kód-referencia vizsgálata is megerősíti. Mint ismeretes, Donatus Auctusnak és Serviusnak azt a tudósítását, amely szerint a *Georgica* IV. énekéből Augustus a *laudes Galli*-t Vergiliusszal kihagyatta s azt a költőt az Aristaeus-, illetve az Orpheus-történettel helyettesítette, gondos filológiai vizsgálattal igazolni lehet, sőt ki lehet mutatni az eredeti változat nyelvi nyomait is.²⁰ Ha most ilyen szempontból a *Georgica* IV. énekét megvizsgáljuk, az 505. sortól kezdve, amikor Orpheus halála közeleg, olyan szókészleti egyezéseket figyelhetünk meg Horatius II. 9. ódája és Vergilius V., VI. és X. eklogája között, amelyek nagy valószínűséggel Gallus *Amores*-ére vezethetők vissza. A X. eklogával fentebb már foglalkoztunk s láttuk, hogy ebben Vergilius Gallus költeményét nyelvi kódként használta. A VI. eklogában Silenus énekel Gallusról (*tum canit errantem Permessi ad flumina Gallum*) hogyan adta át neki Linus a *calami*-t, amellyel Hesiodos le tudta ígézni a kőrist a hegyekről (*cantando rigidas deducere montibus ornos*). Énekel Silenus Tereus madárrá változásáról is, akinek a szintén madárrá változott Philomela készített bosszúból megölt fiából gyászos lakomát. Az összefüggés alapján valószínűnek látszik, hogy a VI. eklogának ebben a részében Vergilius szintén Gallus költeményeire kívánt utalni. Az V. eklogában Mopsus/Gallus dalában szintén felismerhetők Gallusra utaló nyelvi elemek.²¹

Horatius II. 9. ódájában tehát Cornelius Gallus emlékét akarta megörökíteni s egyben Valgiust kívánta megvizsgáltatni, akit Gallus avatott be az elégia-költészetbe. Ebből szükségszerűen az következik, hogy az óda nem sokkal Gallus halála után, Kr. e. 26-ban keletkezhetett. Ez a következtetés összhangban áll azzal a ténnyel, hogy a költeményben már megjelenik Octavianus Kr. e. 27-ben kapott *Augustus* címe, ami kétségtelenné teszi, hogy Horatius az ódát csak ez után az időpont után írhatta.²² Ami azonban az óda keletkezésének alsó időhatárát illeti, a Horatiusszal foglalkozó irodalomban vannak olyan kísérletek is, amelyek azt egészen Kr. e. 20-ig leviszik, mert Tiberius ekkor állította helyre a római befolyást Armeniában.²³ Ezzel kapcsolatban érdemes rámutatni arra hogy Horatius II. 9. ódájának Augustus külpolitikai sikereire vonatkozó sorai és Vergilius *Georgica*-ja III. énekének az Augustus dicső-

²⁰ E. Norden: Die römische Literatur.⁵ Leipzig 1954. 62 és Orpheus und Eurydice. SPAW 1934. 1 s. k., U. Schmitzer: i. m. 221 további irodalommal.

²¹ Rimóczi-Hamar Márta: Végbúcsú Vergilius V. eclogájának rejtélyes Daphnisától. Ant. Tan. 43 (1999) 141–144.)

²² L. A. Kiessling—R. Heinze: i. m. 194.

²³ Pl. Jo. G. Orellius: i. m. 135, V. Ussani: i. m. 24, stb.

ítését szolgáló *templum* leírását tartalmazó sorai között szoros összefüggés figyelhető meg:

Vergilius, <i>Georgica</i> III. 30—33. <i>Addam urbes Asiae domitas pulsumque Niphaten fidentemque fuga Parthum versisque sagittis, et duo rapta manu diverso ex hoste tropaea, bisque triumphatas utroque ab litore gentes.</i>	Horatius, <i>Carm.</i> II. 9. 18—22. <i>potius nova cantemus Augusti tropaea Caesaris et rigidum Niphaten, Medumque flumen gentibus additum victis minores volvere vertices</i>
---	--

A két szöveghely között világos kód-referencia kapcsolat áll fenn:

Vergilius, <i>Georgica</i> III. 18—36. 29 <i>surgentes columnas</i> 36 <i>Trosque parens</i> 32 duo ... <i>diverso ex hoste tropaea</i> 30 <i>pulsumque Niphaten</i> 18 <i>ad flumina</i> 33 <i>triumphatas ... gentes</i>	Horatius, <i>Carm.</i> II. 9. 10—21. 10 <i>Vespero surgente</i> 15 <i>parentes</i> 19 <i>Augusti tropaea Caesaris</i> 20 <i>rigidum Niphaten</i> 21 <i>Medumque flumen</i> 21 <i>gentibus ... victis</i>
--	--

Kérdés, hogy milyen kronológiai következtetést vonhatunk le Vergilius és Horatius e szöveghelyeinek szoros összefüggéséből. A *tropaea* szót általában Augustusnak a cantaberek ellen elért sikereivel szokták kapcsolatba hozni²⁴, azonban felmerült olyan nézet is, hogy Horatius itt úgy szólítja fel Valgiust az Armeniában és Parthiában elért győzelmek megéneklésére, mintha azokat már kivívták volna, holott a valóságban semmi sem történt.²⁵ Kétségtelen, hogy mind Vergilius, mind Horatius szövege Armeniához és Parthiához köti az elért sikereket, Augustus cantaberek elleni hadműveletei tehát semmiképpen sem jöhetnek szóba. De annak sincs semmi valószínűsége, hogy a Gallus bukása utáni kiélezett helyzetben Vergilius vagy Horatius nemlétező győzelmek megéneklésére buzdítottak volna. Ha alaposabban megvizsgáljuk azonban Róma és a Parthus Birodalom viszonyát ebben az időpontban, azaz Kr. e. 26-ban, akkor megállapíthatjuk, hogy az ekkor bekövetkezett fordulat olyan kedvező helyzetet teremtett Augustus számára, hogy az valóban felért egy győzelemmel és hosszabb időre biztosította Róma hatalmi fölényét a parthusokkal szemben. A Parthus Birodalomban ugyanis trónviszály tört ki, amelynek eredményeképpen az egyik trónkövetelő, Tiridates a Római Birodalomba menekült Kr. 26-ban és túszként magával vitte a másik trónkövetelő, Phraates fiát.²⁶ Ez a fejlemény

²⁴ Pl. A. Kiessling—R. Heinze: i. m. 194—195.

²⁵ L. R. Seager: Horace and Augustus: Poetry and Policy. In: Horace 2000: A Celebration. Essays for the Bimillennium. Ed. by N. Rudd. Ann Arbor 1993. 32.

²⁶ R. N. Frye: The History of Ancient Iran. München 1983. 235. E munka ismeretét Harmatta János professzor úr szívésségének köszönhetem.

Augustust tette meg mintegy döntőbírónak a parthus királyi trón ügyében s gyakorlatilag valóban római befolyás alá helyezte Parthiát. Horatius tehát itt Augustus reális külpolitikai sikereinek megénekelésére buzdíthatta Valgiust mintegy kiengesztelni akarva a Gallus-ügy miatt a Maecenas-kör költőivel szemben bizalmatlanná vált princepsset. Így új megvilágításban jelenik meg Vergilius *Geogica*-ja III. énekének Augustus *templum*-ával foglalkozó része is, amennyiben annak ugyanaz a történeti háttere, mint Horatius II. 9. ódájának s így csak Kr. e. 26-ban keletkezhetett, azaz a *Geogica* eredeti változatában még nem lehetett benne. Amikor Gallus halála után Vergilius Augustus utasítására törölte belőle a *laudes Galli*-t, nyilvánvalóan akkor illesztette bele ezt a részt is a Maecenas-kör Augustus iránti lojalitásának bizonyítására.

Végül a *Geogica* IV. éneke és Horatius II. 9. ódája közt megfigyelhető kód-referencia adatok a következők:

Vergilius <i>Geogica</i> IV.	Horatius <i>Carm.</i> II. 9.
517 Hyperboreas <i>glacies</i>	5 stat <i>glacies</i> iners
507 septem ... totos ... <i>menses</i>	6 <i>menses</i> per omnis
518 arvaque ... nunquam <i>viduata</i> pruinis	8 foliis <i>viduantur</i> orni
525 anima <i>fugiente</i>	10 Vespero ... ... <i>fugiente</i>
508 <i>flevisse</i>	16 sorores <i>flevere</i>
527 toto ... <i>flumine</i>	21 Medumque <i>flumen</i>

Ha a *Geogica* IV. énekének 517—520. sorait olvassuk, amelyek Orpheus halála előtti lelkiállapotát ábrázolják:

*solus Hyperboreas glacies Tanaimque nivalem
arvaque Rhipaeis numquam viduata prunis
lustrabat, raptam Eurydicen atque irrita Ditis
dona querens ...*

érezzük a *jeges, menekülő, magányos, sírással* teli hangulatot. Orpheus is magára maradt a halál küszöbén, Gallus már átlépett rajta. A X. eklogában háromszor fordul elő Gallus életművének címe, az *Amores*. Horatius II. 9. ódájában Gallus megnevezése nélkül egyszer, de a háttérben felsejlik mint az elégia-költészet beavató papja a költő alakja. A *Geogica*-ban már egyik sem jelenik meg: meghalt a *mystes*, felejtésre ítélte életművét Augustus, búcsúdalában Vergilius már nem mondhatta ki: *Amores*.